

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ – Η γενιά του '20

BRNO 04-05-10

Απόστολος Μελαχρινός (1880-1952)

1. Βιογραφικά

2. Εργογραφία

I. Ποίηση

II. Μεταφράσεις

III. Συγκεντρωτικές εκδόσεις

3. Βιβλιογραφία

Αφιέρωματα περιοδικών

4. Το έργο του Α. Μελαχρινού

Ποιήματα: α) Έξαρση II β) Πρόφαση μελαγχολίας III

Απόστολος Μελαχρινός (1880-1952)

Ο Απόστολος Μελαχρινός γεννήθηκε στη Βραίλα της Ρουμανίας. Ο πατέρας του ήταν δάσκαλος στην Κωνσταντινούπολη, όπου ο ποιητής πέρασε τα μαθητικά του χρόνια. Ασχολήθηκε με την ποίηση από τα δώδεκα του. Η πρώτη του δημοσίευση σημειώθηκε το 1896, όταν εξέδωσε στην Κωνσταντινούπολη το: «*Οικογενειακόν Ημερολόγιον του 1897*». Το 1902 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, εξέδωσε το περιοδικό *Ζωή* που κυκλοφόρησε δύο μόνο τεύχη και το 1903 επέστρεψε στην Κωνσταντινούπολη, όπου έμεινε ως το 1922 εργαζόμενος ως ασφαλιστικός αντιπρόσωπος. Το 1905 τυπώθηκε στην Αθήνα η πρώτη του ποιητική συλλογή με τίτλο, «*Ο δρόμος φέρνει...*» και το 1907 ξανά στην Αθήνα η δεύτερη με τίτλο, «*Παραλλαγές*» και οι δυο με το ψευδώνυμο *Κλήμης Πορφυρογέννητος*. Ένα χρόνο αργότερα έφυγε στο Παρίσι και το 1908 επανακυκλοφόρησε τη *Ζωή* στην Κωνσταντινούπολη, το περιοδικό έκλεισε ξανά το 1911, επανακυκλοφόρησε το 1920 και σταμάτησε να κυκλοφορεί οριστικά το 1922. Το 1918 κυκλοφόρησε στην Κωνσταντινούπολη το σατιρικό ημερολόγιο «*Καλικάντζαρος 1918*» μαζί με τον Π. Κεσσίσογλου και το γαλλόφωνο περιοδικό *Tout Pera*. Το Δεκέμβρη του 1922 εγκαθίσταται στην Αθήνα και ασχολείται ξανά με ασφαλιστικές επιχειρήσεις. Το 1931 αγόρασε ένα μικρό τυπογραφείο, όπου εξέδωσε το περιοδικό, *Ο Κύκλος* και οργάνωσε τις πρώτες συνεδριάσεις της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών, στην οποία διετέλεσε πρώτος γραμματέας (1934). Το 1939 διακόπηκε η κυκλοφορία του *Κύκλου*, επανακυκλοφόρησε το 1945 και ως το 1947. Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής μετακόμισε στην οδό Αριστοτέλους, όπου έζησε σε συνθήκες οικονομικής ανέχειας. Το 1948 εκλέχτηκε γενικός γραμματέας της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών, θέση από την οποία παραιτήθηκε το 1951 και το 1949 έθεσε υποψηφιότητα στην έδρα Λογοτεχνίας της Ακαδημίας Αθηνών, χωρίς να εκλεγεί. Το 1950 υπέγραψε την έκκληση της Στοκχόλμης για κατάργηση των ατομικών όπλων. Πέθανε τον Ιούνιο του 1952 από εγκεφαλικό επεισόδιο. Η πρώτη εμφάνιση του Μελαχρινού στο χώρο της λογοτεχνίας με το πραγματικό του όνομα σημειώθηκε το 1934 στην τρίτη ποιητική συλλογή του «*Φίλτρα επωδών*». Η πιο φιλόδοξη ποιητική του σύνθεση είναι «*ο Απολλώνιος*», που δημοσιεύτηκε αποσπασματικά στα περιοδικά *Ζωή* και *Κύκλος*. Το 1938 εκδόθηκαν δύο τόμοι: πρώτο μέρος με τίτλο *Η κυρά των αντιλάλων* και σχέδια του Γιώργου Γουναρόπουλου, δεύτερο και τρίτο μέρος μαζί, με τίτλο *Η Ψυχή* και σχέδια του Νίκου Εγγονόπουλου, ενώ υπήρχαν δυο μέρη ακόμα που θα ολοκλήρωναν το έργο: τέταρτο μέρος *Το διάψαλμα των μαγισσών* και πέμπτο *Οι γάμοι του Ήλιου και της Σελήνης* που δε δημοσιεύτηκαν παρά μόνο κάποια μέρη τους σε περιοδικά. Με το ποιητικό του έργο ο Μελαχρινός επιδίωξε να υπηρετήσει το

συμβολιστικό ιδανικό της καθαρής ποίησης, συνδυάζοντας επιρροές από τους Mallarme και Valery με στοιχεία σολωμικής τεχνοτροπίας. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το μεταφραστικό έργο του. Το 1927 μετέφρασε την *Εκάβη* του Ευριπίδη μετά από παραγγελία της Μ. Κοτοπούλη για παράσταση που δόθηκε στο Παναθηναϊκό Στάδιο. Τρία χρόνια αργότερα τυπώθηκε η μετάφραση του για την *Ιφιγένεια εν Ταύροις* του Ευριπίδη και εγκρίθηκε η χρήση μεταφράσεων του στη Μέση εκπαίδευση από τον τότε υπουργό Παιδείας Γεώργιο Παπανδρέου. Μετέφρασε επίσης την *Ιφιγένεια εν Αυλίδι*, τον *Ιππόλυτο* και τις *Βάκχες* του Ευριπίδη, την *Ηλέκτρα* του Σοφοκλή, την *Ορέστεια* του Αισχύλου και τους *Βατράχους* του Αριστοφάνη. Τέλος ενδιαφέρθηκε για το δημοτικό τραγούδι ως γνήσια έκφραση της λαϊκής ψυχής και επιμελήθηκε εκδόσεων του.

2. Εργογραφία

I. Ποίηση – ποιητικές συλλογές

Ο δρόμος φέρνει..., Αθήνα 1905

Παραλλαγές, Αθήνα 1907

Φίλτρα επωδών, Αθήνα 1935

Απολλώνιος, με σκίτσα του ζωγράφου Γιώργου Γουναρόπουλου, Αθήνα 1948

Απολλώνιος, με εικόνες του ζωγράφου Νίκου Εγγονόπουλου, Αθήνα 1938

Απολλώνιος: Ψυχή, Αθήνα 1938

II. Μεταφράσεις

Ιφιγένεια η εν Ταύροις του Ευριπίδη, Αθήνα 1930

Ηλέκτρα του Σοφοκλή, Κείμενο για τις παραστάσεις του θεάτρου Κοτοπούλη, Αθήνα 1939

Εκάβη του Ευριπίδη, Αθήνα 1927.

III. Συγκεντρωτικές εκδόσεις

Δημοτικά τραγούδια Α΄: Εισαγωγή – Ανέκδοτα – Κλέφτικα – Ιστορικά – Ακριτικά – Παραλογές – Της αγάπης – Σημειώματα, Αθήνα 1946

Γκρέκου Α.: *Απόστολος Μελαχρινός Τα ποιήματα*, περ. *Εστία*, Αθήνα 1994

1. Βιβλιογραφία

Άγρας Τ.: «Ο συμβολισμός στην Ελλάδα - Απόστολος Μελαχρινός», εφημ. *Η Καθημερινή*, 24 -31/05/ 1937

Άγρας Τ.: «Μελαχρινός Απόστολος», στη *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια* 16, Αθήνα 1931

«Αφιέρωμα των Ελλήνων ποιητών στον ποιητή Α. Μελαχρινό για τα σαράντα χρόνια των «Παραλλαγών» του», Αθήνα 1948

Γιανναράς Τ.: «Τα «Φίλτρα επωδών» του Απόστολου Μελαχρινού», Αθήνα 1939

- Γκρέκου Α.: «Ζωή» (1902-1922), Αθήνα 1993
- Γκρέκου Α.: «Απόστολος Μελαχρινός . Τα ποιήματα», Αθήνα 1994
- Κόρφης Τ.: «Απόστολος Μελαχρινός. Ματιές σε ποιητές του Μεσοπολέμου», Αθήνα 1978, σ.7-16
- Μικέ Μ.: «Μελαχρινός Απόστολος», στο Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό 6, Αθήνα 1987
- Μισιρλόγλου Α.Σ.: « Ο βυζαντινός ποιητής Απόστολος Μελαχρινός (Κλήμης Πορφυρογέννητος) και το έργο του», Θεσσαλονίκη 1953
- Μπαστιάς Κ.: «Με τον Απόστολο Μελαχρινό», περ. Εβδομάς 197, ετ. Δ΄, 11/7/1931, σ.1465.
- Παναγιωτόπουλος Ι.Μ.: «Η καθαρή ποίηση. Μνήμη Απόστολου Μελαχρινού», εφημ. Ελευθερία, 23/9/1962
- Παναγιωτόπουλος Ι.Μ.: «Απόστολος Μελαχρινός», στο Τα πρόσωπα και τα κείμενα Α΄. Δρόμοι παράλληλοι, Αθήνα 1943, σ.61-70
- Παράσχος Κ.: «Απόστολου Μελαχρινού: Φίλτρα επωδών», περ. Νέα Εστία ΙΗ΄, 15/7/1935, σ. 692-693
- Παράσχος Κ.: «Απόστολου Μελαχρινού: Απολλώνιος», περ. Νέα Εστία 23, ετ.ΙΒ΄, 1/4/1938, σ.499-500
- Σπανδωνίδης Π. Σ.: «Απόστολος Μελαχρινός», περ. Ποιητική Τέχνη 24, 1/3/1949, σ.124-129.
- Στεργιόπουλος Κ.: «Απόστολος Μελαχρινός», στο Η Ελληνική ποίηση. Η ανανεωμένη παράδοση, Αθήνα 1980, σ.68-71
- Στεργιόπουλος Κ.: «Ο Μελαχρινός και το ανέκφραστο», εφημ. Η Καθημερινή, 28/2/1980
- Στεργιόπουλος Κ.: «Ο Μελαχρινός και το ανέκφραστο», στο Περιδιαβάζοντας Α΄. Από τον Κάλβο στον Παπατσώνη, Αθήνα 1982, σ.58-64
- Χουρμούζιος Α.: «Για τον Απολλώνιο», εφημ. Η Καθημερινή, 11/4/1938.

Αφιέρωμα περιοδικών

- Νέα Εστία 72, ετ. ΛΣΤ΄, 1/9/1962, αρ.844.
- Μανδραγόρας 20-21, 1998, σ.132-155.

4. Το έργο του Α. Μελαχρινού

Το έργο του Α. Μελαχρινού κατά τον γνωστό κριτικό της λογοτεχνίας Κ. Στεργιόπουλο, «σηματοδοτεί την αλλαγή της ποιητικής ευαισθησίας στον ποιητικό χώρο της Ελλάδας. Είναι ο πρώτος που μετατοπίζει αισθητά την παλιά παράδοση από τους ως τότε κοινούς τόπους και προαναγγέλλει όχι μονάχα την νεορομαντική και την νεοσυμβολιστική σχολή, αλλά και την καθαρή ποίηση και την εκφραστική τόλμη των νεότερων ποιητικών ρευμάτων». Είναι γεγονός πως ο Μελαχρινός παρουσιάζεται σε μια εποχή ανησυχιών της ελληνικής ποίησης, όσο και αν η σκιά του Παλαμά αυτό το διάστημα δημιουργεί μιαν αντίληψη στατικότητας. Οι ανησυχίες αυτές απλώνονται

σε παγκόσμια κλίμακα, για την Ευρώπη είναι η εποχή που ο συμβολισμός προσπαθεί να γκρεμίσει τα καθιερωμένα για χάρη μιας περισσότερο ρευστής και μουσικής έκφρασης η οποία θα μπορούσε να αποδώσει το εσωτερικό δράμα του ποιητή. Σ' αυτή τη συνάντηση του παλιού με το σύγχρονο, της παλιάς αισθητικής με τις καινούργιες τάσεις στάθηκε ο ποιητής πρόδρομος από την πρώτη κιόλας δεκαετία του 20^{ου} αιώνα, τελείως μόνος προχώρησε στην ανανέωση της ποιητικής έκφρασης μπολιάζοντας την με τον συμβολισμό.

Ο Μελαχρινός υπήρξε ακούραστος στην αναζήτηση της μορφικής τελειότητας, δείγμα αναμφίβολα του εκλεκτισμού του. Συχνά έφτανε στην τελική μορφή των ποιημάτων του ύστερα από επίμονη και καταστρεπτική για τα περισσότερα κομμάτια επεξεργασία, μάλιστα αρκετές από τις μετέπειτα δημοσιεύσεις τους είναι κατώτερες από τις πρώτες. Ο εκλεκτισμός αυτός και η πίστη του στο ιδεώδες της καθαρής ποίησης λειτούργησε ως δίκικο μαχαίρι για τον ποιητή. Μπορεί να του έδωσε τη δυνατότητα να αναπτύξει την ιδιοτυπία του δημιουργώντας ένα έργο μοναδικό στο είδος του για την εποχή του, παράλληλα, όμως, του έκοψε σιγά-σιγά την επικοινωνία με τη ζωή και τον οδήγησε σε μια τέχνη υπερφιλτραρισμένη και στερημένη από κάθε ζωντανό χυμό. Για αυτό και πολλές φορές ο Μελαχρινός προκειμένου να διατηρήσει η ποίηση του την καθαρότητα της και να καλύψει τους πνευματικούς της στόχους, καταφεύγει σε διανοητικά τεχνάσματα, όχι πάντοτε του ίδιου καλού γούστου, αντικαθιστώντας την πραγματικότητα με αυτοσχέδιους μύθους και την άμεση συγκίνηση με φραστικές επινοήσεις. Η όλη του συμπεριφορά δεν αφορά προφανώς μόνο στον εκλεκτισμό του και στην πίστη του στην καθαρή ποίηση αλλά και στην ίδια την ιδιοσυγκρασία του.

Η ποίηση του Μελαχρινού έχει δεχθεί επιδράσεις από το γαλλικό συμβολισμό, ενώ συγγενεύει οργανικά με αυτή του Γρυπάρη, απ' το οποίο ο ποιητής δέχτηκε επίδραση όσον αφορά στη δημιουργία μιας τεχνητής ονειρικής ατμόσφαιρας στα ποιήματα του με ασυνήθιστες και φανταχτερές λέξεις. Με το γνωστό παρνασσιστή τους συνδέουν όμως και άλλα, όπως η παράλληλη αφοσίωση και των δυο στις μεταφράσεις των αρχαίων. Στους βασικούς στόχους του Μελαχρινού ήταν να φτιάξει μια γλώσσα στα ελληνικά, έτσι μια και τα πρότυπα του ήταν ξένα χρησιμοποίησε ορισμένα υλικά που προϋπήρχαν στον Γρυπάρη. Έμαθε από αυτόν πως εκβυζαντινίζεται ο λυρικός τόνος και πως δημιουργείται το βυζαντινό κλίμα. Πήρε νεράιδες και ζωτικά και κατασκεύασε με τον ίδιο τρόπο φανταχτερά σύνθετα με μυθικό και ονειρικό χαρακτήρα αναγορεύοντας τα σε εκφραστική τόλμη και εξαερώνοντας τα, για να καταλήξει σε ένα πιο ανάλαφρο ποιητικό ένδυμα συμβατό με τα διδάγματα της καθαρής ποίησης και του γαλλικού συμβολισμού.

Ο Μελαχρινός έγινε ποιητής *εργαστηριακός*, πάντα κατά τον Κ. Στεργιόπουλο, όχι μονάχα από ιδιοσυγκρασία όπως ο Γρυπάρης αλλά και για τον πρόσθετο λόγο ότι *σκοπός και στόχος της τέχνης του ήταν το ανέκφραστο*. Θαυματοποιός του επιθέτου και του ρήματος αραβουργός, μύστης του Mallarme, του Valery και των Γάλλων συμβολιστών κατασκεύασε μουσικές αποχρώσεις με την τέχνη του ψηφιδωτού για να μπορέσει να εκφράσει φευγαλέες διαθέσεις και καταστάσεις που αδυνατούσε να

αποδώσει η κοινή ποιητική γλώσσα της εποχής του. Αναγκαστικά, λοιπόν, έφτιαξε μια γλώσσα τεχνητή. Η γλώσσα αυτή, εκτός απ' το ότι αποτελεί το λεπτεπίλεπτο σώμα της ποιητικής του έμπνευσης, γίνεται ταυτόχρονα και φορέας πολλών πραγμάτων, εξελληνίζει την ποίηση του και προβάλλει έμπρακτα τις ιδέες του, χωρίς τη μεσολάβηση καμιάς θεωρίας, καθώς συνταιριάζει το Σολωμό και το δημοτικό τραγούδι με τον Mallarme και τις ξένες νεοτεριστικές σχολές με τον αρχαίο και το βυζαντινό κόσμο.

Τους συμβολιστές τους γνώριζε ο Μελαχρινός, όπως προαναφέραμε από τα νιάτα του, από πολύ νωρίς ήταν κάτοχος όλων των μυστικών της σχολής, ενώ είχε διαβάσει το έργο των κυριότερων εκπροσώπων της. Απ' αυτή του την επαφή με τον συμβολισμό βρίσκουμε πολλά δείγματα γραφής στα ποιήματα των δυο πρώτων συλλογών του: *Ο δρόμος που φεύγει ...* και *Παραλλαγές*. Κατά τον Τ. Κόρφη σχολιαστή και παρουσιαστή του έργου του Μελαχρινού υπάρχει εδώ η αντιρητορεία που πρέσβευε η σχολή, η προσπάθεια για την απόχρωση και η ευχαρίστηση από τον ήχο. Υπάρχει, όμως, και μια βασική εσωτερική, πολύ ουσιαστική διαφορά παράλληλα προς τις ομοιότητες που διακρίνει το μαθητή από τους δασκάλους του και κάποτε τον αποξενώνει. Μακριά από την ποίηση του Mallarme και το συμβολισμό του Valery βλέπουμε να υπάρχει κάτω από το συμβολισμό του Μελαχρινού το ένστικτο, η φύση και το αίσθημα αντί του διανοήματος.

Η ποίηση του Μελαχρινού επηρεάστηκε και από το σολωμικό έργο, υπάρχουν, ωστόσο, βασικές διαφορές παρά τις εξωτερικές ομοιότητες μεταξύ των δυο ποιητών. Στο Σολωμό η προσπάθεια να εκφραστεί η ουσία με όσο το δυνατόν πιο τέλειο τρόπο, βαραίνει πάρα πολύ. Αντίθετα, στο έργο του Μελαχρινού η έννοια της ουσίας συχνά παραμερίζεται χάριν της μορφής, ενώ εντοπίζεται μια συνεχής αναζήτηση της όμορφης λέξης, της πρωτότυπης ρίμας, του μελωδικού αντί του μουσικού. Εκτός από αυτές τις ομοιότητες και τις αντιθέσεις του έργου του Μελαχρινού με το αντίστοιχο του Σολωμού υπάρχουν και κάποιες άλλες συγγένειες του ποιητή, ουσιαστικές προκειμένου για την κατανόηση του με το Βυζάντιο, το δημοτικό τραγούδι και τους αρχαίους συγγραφείς. Το Βυζάντιο πρόσφερε στα πρώτα προπάντων έργα του τον κατάλληλο διάκοσμο, την υπερβολή και τη μυστικοπάθεια των συμβόλων του. Ξένος, όμως, ο Μελαχρινός προς τους κανόνες δε μπόρεσε να υποταχτεί στα λιβάνια, στις προσευχές και στα δόγματα. Έτσι, όπως ήταν επόμενο εγκατέλειψε γρήγορα τον βυζαντινό κόσμο και αναζήτησε καταφύγιο στην ελληνική φύση, στους μύθους του αρχαίου κόσμου, στη γοητεία του δημοτικού τραγουδιού και στα κείμενα των αρχαίων συγγραφέων. Εκεί υπήρχε η κατάλληλη άνεση, ο απέραντος χώρος για να ανδρωθεί και να ευδοκιμήσει η ευαισθησία του μέσα στο καθαρό ελληνικό κλίμα με τις αντιθέσεις, με την εναλλαγή των στοιχείων και την ποικιλία.

Το έργο του Μελαχρινού μπορεί χρονικά να διαιρεθεί σε δυο περιόδους: στα ποιήματα της νεανικής του ηλικίας (1905-1907) και στα ποιήματα της ωριμότητας του (1935-1952). Η εν λόγω διάκριση, προτεινόμενη από τον Τ. Κόρφη, δεν αφορά κατά τον ίδιο σε σοβαρές διαφορές στο έργο του Μελαχρινού, το ποιητικό ύφος του οποίου και η τεχνική παραμένουν αναλλοίωτα, με μια σημαντική, ίσως, εξέλιξη της

τεχνικής σε βάρος πολλές φορές της ζωντανίας του ποιήματος. Με τα ίδια σχεδόν κριτήρια και ο Κ. Στεργιόπουλος, καθώς θεωρεί στατική κατά βάθος την ποίηση του Μελαχρινού, βλέπει να χωρίζεται αυτή από μόνη της σε δύο μεγαλύτερες περιόδους και να παρουσιάζει δυο αντίστοιχα φάσεις εξέλιξης. Στην αρχή, κατά τον Στεργιόπουλο, με τις πρώτες του συλλογές «*Ο δρόμος φέρνει...*», «*Παραλλαγές*» και με κάποια από τα ποιήματα των «*Φίλτρων Επωδών*» ο Μελαχρινός προσπάθησε να μορφοποιήσει και να εκφράσει, κυρίως, άπιαστες εντυπώσεις και διαθέσεις από την επικοινωνία του με τα αισθητά, καλλιεργώντας μια μάλλον κλειστή ατμόσφαιρα. Αυτά τα ποιήματα, που είναι ακριβώς τα ποιήματα της πρώτης περιόδου του ποιητή συγκαταλέγονται στα καλύτερα του μια και διατηρούν μια πηγαία φρεσκάδα.

Στη δεύτερη περίοδο ο ποιητής θα επιχειρήσει κάτι συνθετότερο δοκιμάζοντας τον αφηγηματικό τρόπο γραφής. Η είσοδος σ' αυτή την περίοδο αρχίζει με μια επιλογή και διόρθωση ποιημάτων της πρώτης περιόδου – πρόκειται για τη συλλογή *Φίλτρα Επωδών* (1935)-, διόρθωση όμως που συχνά αδικεί το ποίημα καταστρέφοντας όσα η ευαισθησία του ποιητή είχε επιτύχει στην πρώτη μορφή ανώριμα μεν αλλά γνήσια. Έχουμε αναφερθεί πιο πάνω στον εκλεκτισμό του Μελαχρινού, ο ποιητής δίνει πράγματι σ' αυτά τα ποιήματα ιδιαίτερη σημασία στο ακουστικό αποτέλεσμα και στην τελειότητα της μορφής τους σε βάρος πολλές φορές της ουσίας, η προσπάθεια του διοχετεύεται προς τα εκεί, αόριστα και δευτερεύοντα προβάλλονται οι έννοιες. Παρόλα αυτά τα *Φίλτρα Επωδών* περικλείουν συγκεντρωμένες τις πιο ευτυχισμένες στιγμές της πρώτης περιόδου του ποιητή, εδώ περισσότερο από κάθε άλλο βιβλίο του προσπαθεί να αποδράσει από την πραγματικότητα και να βρει καταφύγιο σ' ένα χώρο μουσικής, όπου δεν υπάρχουν προβλήματα, συγκρούσεις και δραματικές στιγμές, όπου οι οξείες όψεις των πραγμάτων αμβλύνονται και κυριαρχούν οι σκιές. Ακόμη, μέσα στα *Φίλτρα Επωδών* περιλαμβάνεται το «*Τραγούδι του Ανδρειωμένου*», όπου περιέχονται τα πρώτα σπέρματα της μελλοντικής παραγωγής του αρκετά ώριμου και απαλλαγμένου από τις νεανικές του αισιοδοξίες ποιητή. Η αοριστία του ποιητικού χώρου των *Παραλλαγών* αντικαθίσταται από μια δεξιοτεχνική παραγωγή. Το ποιητικό εργαστήρι παραχωρεί τη θέση του στην ύπαιθρο και στο μύθο, η μουσική ατμόσφαιρα στο όραμα. Δραματική ένταση, βέβαια, δεν υπάρχει. Μέσα στη στρωτή αφήγηση βρίσκουμε πολλά στοιχεία που θυμίζουν στίχους της πρώτης περιόδου του.

Απομακρύνεται ο Μελαχρινός από το κλίμα του γαλλικού συμβολισμού και ελληνοποιείται σε σημαντικό βαθμό, κυρίως, με τους τρεις *Απολλώνιους*, όπου επιχειρεί ένα φιλόδοξο πήδημα στον υπεραισθητό χώρο δίνοντας μορφή σε πλάσματα της φαντασίας του αντλημένα από την ελληνική δημοτική και λόγια παράδοση. Χριστιανικός μαζί και παγανιστικός θέλησε να φτιάξει μια σύνθεση σ' ένα επίπεδο πιο ψηλό επιδιώκοντας την τέλεια ενότητα φυσικής και μεταφυσικής και παράλληλα μορφής και ουσίας. Ο *Απολλώνιος* υπήρξε το μεγάλο του όραμα, το έργο που θα αποτελούσε το επιστέγασμα της όλης προσπάθειας του και θα του εξασφάλιζε την υστεροφημία του. Αλλά οι συνθέσεις αυτού του είδους δεν κρίνονται ούτε από τις μεγάλες προθέσεις ούτε από τις ιδέες και το θεωρητικός τους υπόστρωμα, καταξιώνονται κατά τον Κ. Στεργιόπουλο από τη στερεότητα και τη διάρκεια του

αισθητικού αποτελέσματος κι απ' τις δυνάμεις ζωής που περικλείουν. Έτσι, κι από τον *Απολλώνιο* του Μελαχρινού απομένουν μερικά λαμπρά αποσπάσματα όσα κατάφεραν να ξεφύγουν από την εκζήτηση, από διάφορους γλωσσικούς και στιχουργικούς πειραματισμούς και τα άλλα μοιραία γνωρίσματα της ποίησης του. Γενικά, πάντως, τα προτερήματα και οι αδυναμίες των νέων προσανατολισμών του Μελαχρινού φαίνονται πιο καθαρά στους τόμους του *Απολλώνιου*, μια και εδώ η έκταση και η έλλειψη του δραματικού στοιχείου στο μύθο αφήνουν εντελώς γυμνούς στους στίχους στο σύγχρονο μάτι, παρόλο που ο ποιητής χρησιμοποιώντας μιαν εναλλαγή ρυθμών, πρωτότυπες ρίμες και πεζογραφικά ενδιάμεσα προσπαθεί να ποικίλει την έλλειψη της φιλοσοφικής θεώρησης της κινητήριας ουσίας. Χωρίς αμφιβολία οι τόμοι του *Απολλώνιου* περιέχουν κομμάτια που αντέχουν στην κριτική, ο μύθος είναι που δε μας πείθει για την εσωτερική ανάγκη, το ποιο είναι το ποιητικό κίνητρο του ποιητή για ένα τόσο μακροσκελές ποίημα με αποτέλεσμα να στεκόμαστε αμέτοχοι και πολλές φορές αδιάφοροι στις περίτεχνα σκαλισμένες φόρμες του.

Όσο, όμως, και αν υπάρχουν κάποιες αντιρρήσεις για την ποιητική προσφορά του Μελαχρινού δεν μπορούμε να μην εκτιμήσουμε θετικά την τεχνική του. Η ισομετρία των στίχων καταργείται, μια εναλλαγή μέτρων και ρυθμών δίνει μεγάλη ποικιλία στην ποίηση του χαρίζοντας του ταυτόχρονα και πρωτοτυπία. Όπως, συμβαίνει, μάλιστα, με όλους τους τεχνίτες, η στιχουργική του παρουσιάζει μια χρονική εξέλιξη με μια κορύφωση στη δεύτερη περίοδο της δημιουργίας του στους στίχους των *Φίλτρων Επωδών* και του *Απολλώνιου*. Εδώ ο ποιητής εμφανίζεται κάτοχος όλων των μυστικών του στίχου. Επιπλέον, ένα πάθος για λεξιθηρία είναι διάχυτο στην ποίηση του, αναζητείται η πρωτοτυπία, η αχρησιμοποίητη ή κατασκευασμένη λέξη, οι επαναλήψεις που τόσο χρησιμοποιήθηκαν στο συμβολισμό κυριαρχούν. Μια υποβολή διάκοσμου, ένας έρωτας για ατμόσφαιρα κυβερνά το όποιο ποίημα του, που βαδίζει ασχηματοποίητο, ρευστό και επιβάλλεται με τη μουσική του. Ο Μελαχρινός ξέρει να επιβάλλεται στη γλώσσα, με μια κυριαρχία, μάλιστα, που πολλές φορές βαραίνει με την προσπάθεια της για τελειότητα. Ο αγώνας για την αισθητική τελειότητα που κάποτε μας ενοχλεί στην ποίηση του Μελαχρινού γίνεται για έναν άλλο χώρο των δραστηριοτήτων του, αυτόν των μεταφράσεων των αρχαίων κειμένων, το κατάλληλο εφόδιο. Ο στίχος του μεστός και καθαρός στις μεταφράσεις του, εναρμονισμένος με τα πρότυπα επιτυγχάνει να δώσει ελεύθερα αλλά και, ζεστά τα υψηλά νοήματα των τραγικών ή την ατμόσφαιρα της αττικής κωμωδίας.

Με τον Μελαχρινό η νεοελληνική ποίηση επιχειρεί μια από τις πρώτες της προσεγγίσεις στη μουσική καταγωγή της, αρχίζει να συλλαβίζει την καινούργια της γλώσσα, αποδεσμεύεται από τη ρητορεία, αποδέχεται την ελλειπτική έκφραση, ενώ αυτοσχεδιάζει με τη στιχουργία και το ρυθμό. Η συλλαβή και η λέξη κυριαρχούν. Ο στίχος χάνει την ισομετρία του διακοσμείται με προπαροξύτονες ή αχρησιμοποίητες ρίμες, χωρίς να είναι εντελώς ελεύθερος βαδίζει απείθαρχος στους μετρικούς κανόνες. Το ποίημα δεν ακολουθεί μια εκ των προτέρων χαραγμένη πορεία αλλά τη μουσική διάθεση. Έτσι, η παρουσία του παρά τις αδυναμίες της χωρίς να φτάνει σε

ένα ισχυρό έργο, διαβρώνει αποτελεσματικά την παράδοση δημιουργώντας ρωγμές για απελευθερωτικές ανάσες.

Σημειώσεις από:

Κόρφης Τ.: «Απόστολος Μελαχρινός. Ματιές σε ποιητές του Μεσοπολέμου», Αθήνα 1978, σ.7-16

Στεργιόπουλος Κ.: «Ο Μελαχρινός και το ανέκφραστο», στο Περίδιαβάζοντας Α΄. Από τον Κάλβο στον Παπατσώνη, Αθήνα 1982, σ.58-64

Έξαρση II

Κρατιέμαι από γενιά δρακόντεια,
που από μια χώρα κίνησε υπερπόντια
κι έχω ακατάλυτα: νύχια, μαλλιά και δόντια.

Η όψη μου φαντάζει λεονταρίσια,
τ' αδρό κορμί μου συνερίζεται τα κυπαρίσσια,
κι αλύγιστος, τραβώ το δρόμο ίσια.

Και των θεών ο αγαπημένος σάμπως
που είμαι, θα σβήσω μες σε θάμπος
από άρωμα κι από αρμονία κι από λάμπος.

Σε μια σάλα που θα μεθάν οι πολυελαίοι
και τα όνειρά μου η μουσική θα λέει,
κάποια βραδιά θε να βρεθούμε, ωραίοι.

Μ' ένα ζευγάρι στα μαλλιά σου ρόδα,
θε να χορεύεις λύγερη κι αλαφροπόδα.
Θα πέσει το 'να σου άνθος (κι όπως σε ύπνο το 'δα,

πόθρεφα τα όνειρά μου σαν τον πελεκάνο)
για να το πάρω θε να σκύψω επάνω
στο μοσκοβόλημα ενός ρόδου, να πεθάνω.

Πρόφαση μελαγχολίας III

Απόψε, που έρμη νιώθω την καρδιά,
στον κήπο μου έχω πάει να σε συντύχω.
Έχω αφανίσει τη ζωή, για να 'ρθεις
σε μύρο ανθιών ή σε αρμονίας ήχο.

Των ταφλανιών τα φύλλα εμούσκεψε
μια μνημοσυνική ψιχάλα.

Σιμοτινό τα φέρνει αποχαιρέτισμα
ο σπαραγμός που εκρέμασεν η στάλα.

Γυρίζω εδώ που τόσο σε ονειρεύτηκα
να βρω κάτι δικό σου.
Σωριάζει θλίψη κάθε φούντωμα.
Ως ίσκιος στ' όνειρό μου απλώσου.

Τα μάτια σου απ' το όνειρα βαρίσκωτα
μες στην ψυχή μου κλαίνε. Λιώνω.
Το δειλινό, φεύγοντας με ίσκιους μακροτάξιδους,
πίνει του ξενιτέματος τον πόνο.

Για να χινοπωριάσω τα δεντρά
σκορπίζω την ψυχή μου για όνειρά των,
τώρα, βαρύπνοη που επίκρανε η ενθύμηση,
σα φάντασμα παλαιών ηλιογερμάτων.

